

**UTRZYMAĆ SIĘ
NA POWIERZCHNI**

**WIESŁAWA KOZEK
JULIA KUBISA
MARIANNA ZIELEŃSKA**

UTRZYMAĆ SIĘ NA POWIERZCHNI

**O WALCE Z BIEDĄ W PIĘCIU KRAJACH
EUROPEJSKICH W PERSPEKTYWIE
INDYWIDUALNEGO SPRAWSTWA**

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa

Recenzent: dr hab. Hanna Palska

Redakcja i korekta: Anna Łagodźka

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Zdjęcie na pierwszej stronie okładki: EvgeniiAnd, fotolia.com

Copyright © 2017 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o., Warszawa

Publikacja została dofinansowana przez Instytut Socjologii Uniwersytetu
Warszawskiego ze środków SPB 81-290488, 81-290489

ISBN 978-83-7383-908-3

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./faks: 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (Stanisław Beczek)
Druk i oprawa: Totem, Inowrocław

Spis treści

Wiesława Kozek

Wstęp	9
------------------------	---

Część I. KONCEPCJE I KONTEKSTY WALKI Z BIEDĄ

Wiesława Kozek

1. Koncepcje walki z biedą jako podstawa analizy	27
1.1. W poszukiwaniu potocznych koncepcji dotyczących tego, jak walczyć z biedą	29
1.2. O hydrze. Dlaczego bieda utrzymuje się w społeczeństwie?	37
1.3. Dlaczego tak trudno jest pokonać biedę?	41
1.4. Koncepcyjne podstawy walki z biedą i wykluczeniem społecznym w Unii Europejskiej	46

Julia Kubisa

2. Zagadnienie sprawstwa w badaniach nad ubóstwem	54
2.1. Sprawstwo jako zagadnienie teoretyczne	56
2.2. Amartya Sen – sprawstwo w warunkach niedostatku możliwości działania	61
2.3. Ruth Lister podejście do sprawstwa – oddać głos doświadczającym biedy	63
2.4. Upłciowienie doświadczania biedy	69
2.5. Trajektoria biedy – użyteczna koncepcja?	69

Julia Kubisa, Marianna Zieleńska

3. Proces badawczy	72
3.1. Etapy badania i użyte metody	72
3.2. Wiedza z dokumentów i danych zastanych	74
3.3. Wywiady eksperckie	74
3.4. Wywiady quasi-biograficzne	75
3.5. Przygotowanie do badań i sytuacja wywiadu – potrzebne kompetencje badawcze oraz wyzwania etyczne	78
3.6. Charakterystyka badanych grup beneficjentów MIS	79
3.7. Proces badania w poszczególnych miastach	80
3.8. Problemy i ogólna ocena wywiadów	81
3.9. Problemy w trakcie wywiadów	82

Marianna Zieleńska

4. System dochodów minimalnych jako element struktury indywidualnego sprawstwa przy wydobywaniu się z ubóstwa	89
4.1. Płaszczyzny porównania	90
4.2. Rozległość systemów dochodów minimalnych	99
4.3. Świadczenia	102
4.4. Struktura programów: dostęp do świadczeń i instrumentów rynku pracy oraz usług społecznych	107
4.5. Podsumowanie: modele systemów dochodów minimalnych – aktywizacja kontra łagodzenie ubóstwa	112
4.4.1. Dostęp do świadczeń	107
4.4.2. Dostęp do instrumentów aktywizacji i usług społecznych	110
4.4.3. Aktywizacja i warunkowość	111

Wiesława Kozek

5. Społeczności lokalne w obliczu biedy mieszkańców	115
5.1. Wyłonienie się problemu biedy i wykluczenia jako faktu społecznego	121
5.2. Uprawomocnienie walki z biedą i wykluczeniem społecznym	128
5.3. Mobilizacja do działania	137
5.4. Oficjalny plan działania	141
5.5. Realizacja planu działania: od zarządzania do współzarządzania?	144
5.6. Podsumowanie	149

Część II. WALKA Z BIEDĄ W PERCEPCJI JEJ DOŚWIADCZAJĄCYCH

Marianna Zieleńska

6. Lokalne systemy walki z biedą w ocenie beneficjentów	155
6.1. Prawa socjalne – od teoretycznej koncepcji do praktyki dnia codziennego	156
6.2. Wypłacane zasiłki socjalne w perspektywie porównawczej	158
6.3. Dostęp do świadczeń	166
6.4. Warunkowość i sankcje	168
6.5. Dostęp do usług	171
6.6. Rola pracowników socjalnych	176
6.7. Podsumowanie	177

Julia Kubisa

7. Trajektorie biedy i sprawstwo osób doświadczających ubóstwa	181
7.1. Pomiedzy kulturą, strukturą i sprawstwem – sytuowanie strategii badawczej	181
7.2. Opis położenia badanych w czasie ostatnich pięciu lat z ich perspektywy	188
7.2.1. Zdarzenia, które zmieniły przebieg życia badanych	188
7.2.2. Doświadczanie biedy w życiu codziennym	189

7.2.3. Doświadczanie biedy a samoidentyfikacja ze statusem biednego	189
7.2.4. Doświadczenia na rynku pracy	190
7.3. Trajektoria biedy w życiu badanych	192
7.4. Sprawstwo w ostatnich pięciu latach	197
7.4.1. Czynniki utrudniające pokonanie biedy	199
7.4.2. Czynniki zwiększające możliwości wydobycia się z ubóstwa	204
7.5. Aspekty specyficzne dla badanych krajów	205
7.6. Strategie i perspektywy na przyszłość	208
7.6.1. Podejście do przyszłości	209
7.6.2. Indywidualne plany i aspiracje związane z pokonaniem biedy	210
<i>Wiesława Kozek</i>	
8. Zasoby a sprawstwo	215
8.1. Zmiany zasobów indywidualnych pod wpływem wsparcia socjalnego	218
8.2. Użyteczność zasobów społecznych i zmiany, które w nich zachodzą pod wpływem otrzymywanego wsparcia socjalnego	230
8.3. Wpływ polityki socjalnej na zasoby badanych a sprawstwo	242
8.4. Wnioski	245
<i>Wiesława Kozek, Julia Kubisa, Marianna Zieleńska</i>	
Zakończenie	246
Bibliografia	255
Noty o autorkach	273
Indeks nazwisk	274